

3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. К. : Юрінком, 1994. 800 с.

4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 5-те вид., переробл. та доповн. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. К. : Юридична думка, 2008. 1216 с.

5. Мікіш А. С. Запобігання фіктивному підприємництву : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / НАВС, 2016. 200 с.

6. Кримінальний кодекс України: контрольний текст проекту (станом на 30.01.2023 р.) : веб-сайт Новий Кримінальний Кодекс. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-standom-na-30-01-2023.pdf> (дата звернення 14.05.2023 р.).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-315-9-23>

ГАРМОНІЗАЦІЯ ТА АДАПТАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПРАВОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ПРИ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВОВИХ СИСТЕМ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ З ПРАВОПОРЯДКОМ ЄС І ПРАВОВИМИ СИСТЕМАМИ КРАЇН-КАНДИДАТІВ

Сокур Тетяна Анатоліївна

доктор філософії, доцент,

*доцент кафедри кримінального, цивільного і міжнародного права
Національного університету «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя)*

Боротьба зі злочинністю – це важлива функція держави, яка означає діяльність компетентних державних органів щодо реагування на злочинність як соціальне явище, усунення та відвернення негативних для суспільства наслідків. На сьогодні в європейських країнах упроваджується комплексний (інтеграційний) підхід, що поєднує запобіжні й репресивні заходи, позначені терміном «протидія». Цей термін є загальним родовим поняттям, що охоплює діяльність, спрямовану на мінімізацію суперечностей та чинників, які породжують злочинність або сприяють їй, на скорочення окремих видів злочинів шляхом недопущення їх вчинення на різних стадіях злочинної поведінки (заходи запобігання злочинності), а також адекватні заходи реагування на вже скоєні злочини (репресивний підхід) [1, с. 16].

З 23 червня 2022 року Україна є кандидатом на членство у ЄС. Співробітництво між Україною та ЄС у сфері юстиції, свободи та

безпеки здійснюється в рамках Плану дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки (План дій ЮСБ, затверджений у червні 2007 р.) та Плану-графіку його імплементації (затверджений у квітні 2008 р.). У зв'язку з цим варто вказати, що у контексті проголошеного на рівні Конституції України 1996 р. стратегічного зовнішньополітичного пріоритету щодо набуття членства в Європейському Союзі (абз. 5 преамбули, ст. ст. 85, 102, 116) постає питання про доцільність приведення вітчизняного законодавства у відповідність із кримінально-правовими стандартами, розробленими у рамках зазначеного інтеграційного об'єднання, вивчення кращого досвіду та основних тенденцій розвитку кримінального права держав-членів ЄС.

Аналізу теоретичних засад гармонізації законодавства України та ЄС присвячена низка наукових студій. Такі пошуки представлені такими іменами як В. Бездітний, О. Вінник, І. Грицяк, О. Кібенко, Н. Оніщенко, О. Петришин, К. Трихліб, Ю. Шемшученко, І. Яворська та інших. У той же час, теоретико-методологічні засади проблеми гармонізації правових систем України та ЄС мають значний простір для уточнення, теоретичного аналізу та узагальнень. У сучасній правовій думці немає єдиного підходу до визначення поняття «правова інтеграція». Вона розглядається, як «правове співробітництво», тобто його більш інтенсивна форма. В цьому сенсі використовується термін «правова інтеграція» як узагальнюючий для позначення усіх форм інтернаціоналізації національних правових систем [2, с. 70]. Правова інтеграція – це спільна діяльність держав, міжнародних організацій, спрямована на зближення національних правових систем на основі міжнародно – правових норм, їх інтернаціоналізації [3, с. 11].

Європейські стандарти боротьби зі злочинністю складаються із документів компетентних органів ЄС (Європейської Комісії, Ради ЄС тощо). Акти останніх є офіційними документами, що є обов'язковими і мають юридичну силу виключно на теренах держав-членів ЄС. Акти ЄС у сфері боротьби зі злочинністю мають переважно програмну спрямованість, визначаючи плани дій щодо боротьби зі злочинністю у цілому або окремими її проявами на певний період. Акти ЄС мають для України значення програмного характеру, оскільки наразі розширення співпраці з ЄС потребує гармонізації національного законодавства з відповідними документами цієї організації. Уже сьогодні існує нагальна необхідність поглиблення співпраці правоохоронних органів України із відповідними органами держав-членів ЄС та наднаціональними правоохоронними структурами ЄС з огляду на поширення небезпечних форм транснаціональної злочинності. Документи ЄС та РЄС у боротьбі зі злочинністю, які у сукупності складають європейські стандарти у даній сфері, мають

слугувати орієнтиром для нашої країни як при виробленні загальної політики боротьби зі злочинністю, так і при вдосконаленні законодавства щодо боротьби з окремими її проявами.

Способи зближення законодавств держав-членів ЄС включають гармонізацію (вибіркову і базову), а також взаємне визнання чинних у кожній окремій країні норм. Головними принципами гармонізації в Європейському Союзі є принцип прозорості, взаємної довіри, контролю у країні походження та єдиної ліцензії. Договором про ЄС гармонізація передбачена у сфері кримінального права (СОППКС). Основними правовими формами такої гармонізації виступають рамкові рішення [4, с. 26]. На відміну від директив, які приймаються в рамках Договору про заснування ЄС, рамкові рішення стосуються виключно держав-членів, але так само, як і директиви, є обов'язковими щодо очікуваного результату, залишаючи за країнами-членами право вибору форм та методів їх реалізації. Правовою формою гармонізації у сфері охорони порядку і правосуддя у кримінальних справах є конвенції, які готує Рада ЄС.

Поняття «гармонізація» характеризує процес приведення законодавства у відповідність до норм права ЄС, що відбуваються в межах ЄС та є статутним обов'язком виключно держав-членів. Адаптація також характеризує процес приведення законодавства у відповідність до норм права ЄС, однак відбувається, як правило, за межами ЄС та стосується третіх держав у зв'язку з їх намірами інтегруватися до Союзу, а також держав, що набули членства у ньому, проте, перебуваючи в статусі країни-кандидата, не завершили цей процес. В останньому випадку, а це стосується і України, такі держави протягом певного періоду повинні одночасно здійснювати два види діяльності: 1) подальшу (з моменту набуття членства) гармонізацію національного законодавства спільно з іншими державами-членами, 2) адаптацію власного законодавства до законодавства ЄС у тій частині своїх передвступних обов'язків, які не були виконані.

Дотримання положень Угоди між Україною та Європолом про стратегічне співробітництво щодо інституційної співпраці компетентних правоохоронних органів потребує як удосконалення нормативно-правової бази у цій галузі, так і налагодження ефективної міжвідомчої взаємодії цих структур. На жаль, на сьогодні ця взаємодія не є достатньою, що зумовлюється як відсутністю відповідної нормативної бази, так і недостатнім рівнем технічного оснащення. Основним напрямом удосконалення вітчизняного законодавства щодо міжнародного співробітництва з компетентними органами іноземних держав є поглиблення міжвідомчої взаємодії органів, які здійснюють боротьбу зі злочинністю. Варто також розглянути ідею ухвалення

Кодексу співпраці правоохоронних органів України, який би консолідував усі існуючі інструменти щодо форм та принципів співпраці у сфері боротьби зі злочинністю, доповнивши і спростили їх. Практика країн Європи йде шляхом удосконалення внутрішньої міжвідомчої взаємодії органів, що здійснюють боротьбу зі злочинністю, а також утворення міжнародних спільних слідчих груп по розслідуванню транснаціональних злочинів. Важливим напрямом удосконалення взаємодії правоохоронних органів України є створення інформаційних баз даних для накопичення інформації про правопорушення та осіб, які їх вчиняють. Для ефективного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю в Україні необхідно створити належну законодавчу базу, яка б відповідала міжнародним стандартам, та забезпечити впровадження та застосування цих стандартів у практичній роботі як органів кримінальної юстиції, так й інших державних інституцій, діяльність яких спрямована на зменшення рівня організованої злочинності. Основними напрямами міжнародного співробітництва органів кримінальної юстиції України з компетентними органами країн ЄС є: а) укладання нових двосторонніх і багатосторонніх угод про співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю; б) поглиблення співпраці відповідно до угод, які укладені; в) укладення Україною угод про співробітництво зі спеціалізованими правозастосовними органами ЄС, Євроюстом, ОЛАФ, ФАТФ; г) удосконалення чинної нормативно-правової бази, яка забезпечує співробітництво України з органами та державами членами ЄС.

Насамкінець слід наголосити, що важливого значення для аналітико-методологічного забезпечення гармонізації законодавства України і Європейського Союзу набуває досвід колишніх країн кандидатів на вступ до ЄС.

Список використаних джерел:

1. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.
2. Гнатовський М. М. Європейський правовий простір. Концепція та сучасні проблеми. К. : Проміні, 2005. 224 с.
3. Гнатовський М. М. Становлення та тенденції розвитку європейського правового простору : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2002. 22 с. 3.
4. Пашковський М. І. Кримінальне право ЄС: від Паризької угоди до Лісабону. *Альманах міжнародного права*. 2009. Вип. 1. С. 69–75.
5. Шостко О. Ю. Протидія організованій злочинності в європейських країнах : монографія. Х. : Право, 2009. С. 163.

6. Баулін Ю. В. Європеїзація Загальної частини проекту КК України. Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації : матеріали міжнар. наук. практ. круглого столу, м. Харків, 15 трав. 2020 р. / [редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), Л. М. Демидова (заст. голов. ред.), А. П. Гетьман та ін.]. Харків : Право, 2020. С. 45–50.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-315-9-24>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ РАСИЗМОМ ТА КСЕНОФОБІЄЮ

Тимчук Олексій Леонідович

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права
Національного університету «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя)*

Надієнко Олена Іванівна

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права
Національного університету «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя)*

Важливим напрямком гармонізації законодавства України та ЄС в сфері кримінального права є протидія злочинам ксенофобського характеру. Ключовим актом в цій сфері є Рамкове рішення Ради ЄС від 28 листопада 2008 р. «Про боротьбу з окремими формами та проявами расизму та ксенофобії за допомогою кримінального права» [1].

В цілому рамкові рішення як нормативні акти ЄС, що видаються у кримінально-правовій сфері, виступають джерелами непрямой законотворчості, тобто адресуються державам-членам для того, аби вони привели внутрішнє законодавство у відповідність до цих актів. Положення цього Рамкового рішення були введені в дію не пізніше 28 листопада 2010 р. Саме до цієї дати всі держави-члени ЄС зобов'язані трансформувати його норми у свої кримінальні кодекси або інші акти кримінального законодавства. При цьому Рамкове рішення, будучи актом так званої мінімальної гармонізації, не позбавляє держави-члени можливості передбачати караність інших видів злочинних діянь, що належать до расизму та ксенофобії, а також встановлювати більш суворі санкції, ніж ті, що передбачені у його